

פ"ר 3/18

בוועדת הבחירות המרכזית
לכנסת ה-18

בעניין שבין

1. ח"כ אביגדור ליברמן
  2. סיעת "ישראל ביתנו"
- ואחרים

המבקשים

נגד

סיעת רשימת בלי"ד – ברית לאומיות דמוקרטית

המשיבהתגובה קצרה להודעת היועץ המשפטי לממשלה

המבקשים ב-פ"ר 3/18 מתכבדים להגיש בזה תגובה קצרה ותמציתית להודעת היועץ המשפטי לממשלה.

1. שוגה היועץ המשפטי לממשלה בכך שהוא בוחן אך ורק את הראיות החדשות שהוצגו על ידי המבקשים, שכן בבקשתם הדגישו המבקשים שהיא נסמכת גם על הראיות שעמדו בפני בית המשפט העליון בשנת 2003, חלק גדול מהן הוגש על ידי היועץ המשפטי עצמו.
2. הגע בעצמך: אם בעבר חשב היועץ המשפטי לממשלה שהראיות מספיקות לפסילתו של בשארה ולפסילתה של רשימת בלי"ד, ומאד רק נוספו ראיות חדשות, הכיזד מתאפשרת המסקנה כי חומר הראיות דהיום מצומצם מחומר הראיות דאז.
3. העובדה שעומי בשארה כבר אינו חבר כנסת או מועמד מטעם בלי"ד לכנסת הקרובה – אין בה כדי לשנות מהמסקנות העולות מן החומר הקיים. בלי"ד אינה מתנתקת מבשארה. ח"כ זואלקה בתצהירו ציין זאת במפורש.
4. גם באתר האינטרנט של בלי"ד חלקים ניכרים מוקדשים לבשארה ולמסריו. יתר על כן, בעמוד הפותח את האתר משובץ סרטון וידאו שבו דובר בשארה בערבית ממקום מושבו בחו"ל.
- מאתר ארוך ומפורט, וכולל מסרים בעברית וערבית. לנוחות העיון בלבד ובאופן בלתי ממצה מצורפים תדפיסים מתוך אתר האינטרנט של בלי"ד בעברית.
5. בנסיבות אלה, יקשה עד מאד לטוען – בין אם הוא מטעם בלי"ד ובין אם מטעם היועץ המשפטי לממשלה – כי הקשר בין בלי"ד ובין בשארה הוא אקראי ואגבי. נהפוך הוא: הקשר הוא מלא, חזק ורציף. המסקנות והממצאים לגבי בשארה הם הם המסקנות והממצאים לגבי המפלגה שהוא הקים ושהוא מוסיף להיות ממנהיגיה, גם בלא נוכחות פיסיות.

6. לאור האמור, בפני הוועדה יש גוף ראיות מוצק, אשר מורכב הן מהחומר שהיה קיים ב-2003 ואשר מוצא את ביטויי בפרטיכלים של הוועדה מאותה תקופה ובפסק הדין בעניין טיבי ובשארנה, והן מהחומרים החדשים שהוגשו כעת.

7. אשר על כן, אין ממש בטענת היועץ המשפטי לממשלה בדבר היעדר תשתית ראייתית מספקת ויש לקבל את בקשת הפסילה.

7

ירון בן-עזרא, עורך-דין
סגן יו"ר ועדת הבחירות
מבקש, ובשם המבקשים

יואב מני, עורך-דין
בשם המבקשים

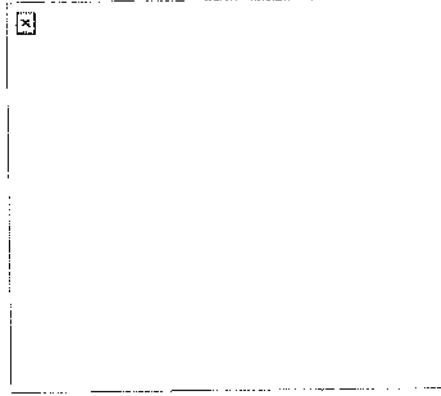

דמוקרטיה שמייצגת את האזרחים הערבים
בישראל, מפלגה לאומית ערבית פטריוטית
פלסטינית

1

كلمة الدكتور عزمي بشارة في المؤتمر الخامس لحزب التجمع الوطني

הרדיפה הפוליטית וההסתה נגד האזרחים הערבים ונציגיהם הנבחרים המתקפה המתמשכת נגד ח"כ עזמי בשארה ובל"ד

מסמך רקע צוות תקשורת בל"ד

תשובת ממשלת ישראל והשב"כ להתנגדות למלחמה ולקריאה לשלום כולל וצודק שיבטיח את ביטחונם של כל האזרחים, ולתביעה לדמוקרטיה ולשוויון זכויות היא הסתה, השתקה, הפללה והגדרת הציבור הערבי כ"איום אסטרטגי". כך, במקום להתווכח עם בל"ד על עמדותיה הפוליטיות, הממסד מפעיל כלים לא-חוקיים ומפריח האשמות שווא נגד ח"כ בשארה ומפלגתו. האיום האסטרטגי האמיתי על כל האזרחים בישראל הוא פעילותם של השב"כ והממשלה.

הרדיפה הפוליטית וההסתה נגד האזרחים הערבים בישראל ונציגיהם הנבחרים מגיעה בימים אלה לשיאים חדשים. מנגנוני המדינה מתגייסים כולם ולא בוחלים באמצעים לא דמוקרטיים בוטים, באיומים בריוניים, בהאשמות שווא ובתפירת תיקים.

"איום אסטרטגי": התנגדות למלחמה וקריאה ליוזמת שלום אזורית

מסע ההסתה התגבר בזמן המלחמה בלבנון ואחריה. הפוליטיקאים והעיתונאים מטעם פתחו במסע הסתה לא רק נגד העמדה של התנגדות למלחמה, אלא נגד עצם הזכות להביע אותה ואפילו נגד עצם זכות הקיום הפוליטי וההשתתפות פרלמנטארית של כל מי שהביע עמדה אנטי מלחמתית. הקריאות להוציא מחוץ לחוק ולהרחיק מהכנסת חלק מהמפלגות ומנהיגיהן, וכן השימוש בביטויים כמו "בוגדים", "אויבים", "גייס חמישי" ו-"סוכנים של האויב" נגד חלק מהח"כים הערבים על שהעזו לקרוא להפסקת אש, ולהתנגד למלחמה, העידו על ניסיון לקבוע גבולות חדשים למעגל הלגיטימיות הפוליטית, ועל הידרדרות חמורה ביחס לזכויות דמוקרטיות וזכויות אזרח בסיסיות. חשוב לקבוע כאן, שאף אחד לא עושה טובה לציבור הערבי, או לח"כים הערבים בעצם העובדה של השתתפות פוליטית פרלמנטארית. ההתקפה על הציבור הערבי ונציגיו היא בעלת נימות פשיסטיות נגד דמוקרטיה, וביטוי לעמדות גזעניות נגד ערבים.

למרות כל ההסתה, תנועת בל"ד עמדה על זכותה וחובתה להתנגד למלחמה, לגנות את פשעיה ופושעיה ולהביע סולידאריות עם קורבנות התוקפנות. היה חשוב לנו להביע מחאה בזמן אמת: בל"ד עשתה זאת גם כאשר ארגנה והשתתפה בהפגנות בתל-אביב, חיפה, אום אלפחם, נצרת ובעשרות יישובים אחרים, וגם כאשר חברי הכנסת שלה ביקרו בבירות לאחר המלחמה והביעו סולידריות עם סבלו של העם הלבנוני תחת ההתקפה הישראלית [ראו ב"מחסום" מסמך מפורט על עמדות בל"ד בעקבות המלחמה].

כבר שנים רבות שבה בל"ד וטוענת, בארץ ובחו"ל, שהדרך היחידה לצאת מהמשבר המתרחב היא הדרך שמשלבת הסדר אזורי כולל. זוהי הדרך היחידה להכרה, וזו הדרך היחידה העומדת מול מלחמה מתמשכת שתמיט חורבן על כל תושבי האזור ובכלל זה ישראל. זאת במקביל לדיון כולל בשאלת היחסים בין יהודים ופלסטינים, מתוך מגמה להשתית אותם על עקרונות השוויון הלאומי והאזרחי המלא, ועל ההכרה ההדדית.

הסכסוך הוא ערבי-ישראלי, וכך גם פתרונו. והיום יותר מתמיד אין סיכוי להגיע להסדר קבע יציב אם הוא לא הסדר צודק מאוזן וכולל. יוזמת השלום הערבית היא ההצעה הרצינית היחידה הקיימת כיום

להסדר כולל ובר קיימא. היא כוללת נסיגה ישראלית לגבולות 67, הסכם לפתרון בעיית הפליטים על פי החלטות האו"ם, ובתמורה הסכם שלום עם כל מדינות ערב. זוהי הצעה דיבה, והיא הדרך היחידה להבטיח את בטחון האזרחים כולם. אם המנהיגות הישראלית תמשיך לסרב למשא ומתן על בסיס היוזמה הערבית, תהיה זו ההחמצה ההיסטורית הגדולה ביותר בתולדות הסכסוך הישראלי-ערבי. זוהי החלופה למלחמות ולשפיכות דמים, החלופה למהלכים חד צדדיים שינצחו את הסכסוך והעימות. זוהי חלופה קיימת וריאלית, ולא רק מאוזנת וצודקת. כך, ממשלות ישראל המסרבות להצעת השלום הערבית נושאות באחריות מלאה להמשך שפיכות הדמים.

"איום אסטרטגי": תביעה לדמוקרטיה ול"מדינת כל אזרחיה"

המערכת הפוליטית והשב"כ רואה את השלום כאיום, כפי שהיא רואה איום בתביעה לשוויון המגולמת בהצעת בל"ד להפיכת המדינה ל"מדינת כל אזרחיה", והכרה במיעוט הערבי כבמיעוט לאומי. כך, במקום להתווכח עם בל"ד על עמדותיה הפוליטיות, הממסד מפעיל כלים לא-חוקיים ומפריח האשמות שווא נגד ח"כ בשארה ומפלגתו.

כך, ב-13.3.2007 התנוססה בעמוד הראשון של "מעריב" הכותרת: "ראש השב"כ: הקצנה מסוכנת של ערביי ישראל". העיתון דיווח על דיון סגור שקיים ראש הממשלה עם בכירי השב"כ "סביב נושא המיעוט הערבי בישראל, מידת הזדהותו ההולכת ופוחתת עם המדינה, עלייתם של הגורמים החתרניים בתוכו והסכנות הגלומות בכך". מעריב מצטט את השב"כ:

"מדאיגה במיוחד היא תופעת 'מסמכי החזון' המתרבים בתוך האליטות השונות בין ערביי ישראל. כרגע קיימים ארבעה מסמכי חזון שונים, שהמשותף להם היא ראיית ישראל כמדינת כל אזרחיה ולא כמדינה יהודית. המגמות הבלדניות והחתרניות המיוצגות על ידי האליטות עלולות לקבוע כיוון ולסחוף אחריהן את ההמונים" [כל ההדגשות שלי, י.ל.].

בעקבות הידיעה פנה עלא חליחל, עורך השבועון המזוהה עם בל"ד, פסל אלמקאל, לשב"כ, ושאל, בין היתר, האם ההתייחסות של השב"כ לניסיונות של חלקים בחברה הערבית לשנות את אופי המדינה בכלים דמוקרטיים ובפומבי כאל חתרנות מסוכנת שמצריכה טיפול מיוחד אינו מהווה ניסיון לא דמוקרטי לסתימת פיות, ומהו הפגם שהשב"כ מוצא בניסוח פומבי של מסמכים מכוננים בקרב הערבים. תגובת השב"כ הגיעה במהירות מפתיעה:

שירות הביטחון הכללי מופקד מכוח סעיף 7 (א) לחוק שירות הביטחון הכללי התשס"ב 2002, בין היתר על שמירת ביטחון המדינה וסדרי המשטר הדמוקרטי ומוסדותיו מפני איומי חתרנות; בתוקף אחריותו זו, נדרש השב"כ לסכל פעילות חתרנית של גורמים המעוניינים לפגוע באופייה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, אף אם פעולתם מתבצעת באמצעות כלים אותם מעמידה הדמוקרטיה, וזאת מכוח עיקרון ה"דמוקרטיה המתגוננת"; בניסוח מסמכים כאלה ואחרים, הנחזים להיות חוקתיים או מכוננים, כשלעצמו, אין כל פגם, אלא אם כן יש בהם כדי לשקף או לעודד תופעות פסולות של חתרנות מדינית כאמור.

ב"מסמכי החזון", הכוונה לארבעה מסמכים, שמציעים אלטרנטיבות ליחסי המיעוט הערבי עם המדינה ועם הרוב היהודי: "החזון העתידי" של ועדת המעקב העליונה, "החוקה הדמוקרטית" של מרכז עדאלה, מסמך עשר הנקודות של ארגון מוסאוו"אמנת חיפה", שטרם פורסמה. אכן, המשותף למסמכים אלה הוא התפיסה שמבקשת לשנות את הגדרת המדינה ל"מדינת כל אזרחיה", הכרה במיעוט הערבי כמיעוט לאומי, זכויות קולקטיביות תרבותיות ואחרות.

רעיונות אלה שהם אכן הגמוניים בשיח הפוליטי והאינטלקטואלי הערבי בישראל הם הרעיונות המרכזיים במשנתו של ח"כ עזמי בשארה ושל תנועת בל"ד. רעיונות שרק לפני עשור עסקו בהם קבוצה מצומצמת של אינטלקטואלים, הפכו לנחלת הכלל, ושינו לחלוטין את פני הפוליטיקה הערבית בישראל.

כך, כבר בבחירות 2003, השתמש השב"כ באותה שפה בדיוק כאשר ביטא את "דאגותיו" ממגמה זו ב"חזון דעת מומחה מטעם שב"כ בעניין פעילותה של רשימת בל"ד" שהוגשה ע"י היועץ המשפטי לממשלה לוועדת הבחירות המרכזית בבקשה לפסילת בל"ד:

להערכתנו, השתלבות בל"ד בכנסת (מאז הכנסת ה-14, מאי 1996) העצימה את האיום הגלום במפלגה. עדות לכך ניתן למצוא, בין השאר, בהתקדמות רעיונותיה משולי הציבור הערבי (קרי, חוג מצומצם של אינטלקטואלים אשר עסק בהם באופן תיאורטי) אל מרכז הבמה. כיום נודעת לרעיונות אלה השפעה ניכרת על תכני השיח הפוליטי ועל 'סדר היום' הציבורי במגזר הערבי.

עמי איילון סימן את בל"ד וח"כ בשארה כמטרה, בראיון שנתן לעיתון "כל אלערב" עם סיום תפקידו כראש השב"כ בדצמבר 2000: "בשארה לא מכיר בזכות העם היהודי למדינה והוא הגיע לקו האדום. ההחלטה להוציאו אל מחוץ לחוק נתונה בידי היועץ המשפטי לממשלה", אמר איילון.

לאחרונה נחשפו ב"דיעות אחרונות" גילוייו של "ראש אגף החקירות המיתולוגי של השב"כ", עו"ד אריה הדר, המכונה "פשוש", המתאר את התערבות השב"כ במערכת הפוליטית בשנות החמישים. דומה כי מה שהיה "סוד מדינה" ונעשה במחשכים, נעשה עכשיו בריש גלי, ללא בושה, תוך פגיעה בדמוקרטיה, והפרה מפורשת של החוק.

בפנייתו ליועץ המשפטי לממשלה, תבע מרכז עדאלה לפתוח בחקירה פלילית נגד ראש השב"כ בעילת הסתה לגזענות. האגודה לזכויות האזרח תבעה מהיוה"מ "להורות לשב"כ להפסיק לאלתר כל פעילות שנועדה לפגוע בפעילות פוליטית לגיטימית". האגודה קובעת כי "העמדה של השב"כ, לפיה הוא מוסמך לסכל פעילות שלא נאסרה מפורשות בחוק, חותרת כשלעצמה תחת יסודותיה של הדמוקרטיה, ומשקפת חוסר הבנה בסיסי למהותה של דמוקרטיה".

אך העניין הוא כאמור אינו רק פגיעה בדמוקרטיה וחופש הביטוי (שאסור לזלזל בה) אלא סרבנות לשלום, סרבנות לדמוקרטיה ושימוש בכל האמצעים כדי להשתיק כל קול ולסכל כל פעילות המקדמים מטרת אלו.

הניסיון לפסילת בל"ד ב-2003, וכתבי האישום הקודמים נגד ח"כ בשארה

ההאשמות הנוכחיות מתווספות לניסיון לפסילת בל"ד ב-2003, לשנים של חקירות, לכתבי האישום הקודמים נגד ח"כ בשארה שהסתיימו בלא-כלום, ולשלל "חוקי בשארה" שחוקקה הכנסת במהלך השנים.

שנים של חקירות לא-חוקיות בעניין הנסיעות לסוריה

החקירות נגד בשארה התחילו עקב נסיעותיו לסוריה, וכניסיון להפחידו ולגרומ לו להפסיק את הנסיעות. משח"כ בשארה המשיך בנסיעותיו, הודיע היוע"מ כי הוא יעמידו לדין באשמת נסיעה לארץ אויב, ורק אז התברר לו כי הנסיעות היו במסגרת החוק (מה שהופך את כל החקירה בדיעבד לפסולה). בעקבות זה שונה החוק כך שגם לחברי כנסת אסור לנסוע לסוריה ללא אישור.

המשפט בעקבות הנאומים באום אלפחם וקרדאחה

כתב האישום בתמיכה בארגון טרור, שהוגש בנובמבר 2001, התייחס לשני נאומים נאום פוליטי שנערך בכנס מפלגת בל"ד באום אלפחם ב-5.6.2000 ונאום בסוריה ב-10.6.2001. במסגרת הטענות המקדמיות טען ח"כ בשארה כי החסינות המהותית חלה על נאומים אלה. בנובמבר 2003 החליט בית המשפט השלום בנצרת שלא להתליט, והדיון בשאלת החסינות הועבר לבית המשפט העליון. בפברואר 2006, חמש שנים לאחר הגשת האישום, קבע בית המשפט העליון כי לבשארה חסינות עניינית והורה לבטל את ההליך הפלילי נגד ח"כ בשארה.

"נאום אום אלפחם" עורר סערה בעקבות פרסום מסולף ב"מעריב". לאחר הפרסום נחקר בשארה במשטרה. בעקבות החקירה והודאת מעריב כי הפרסום מסולף, המליצה המשטרה לסגור את התיק. שנה אח"כ, בעקבות הסערה הציבורית שעורר פרסום מסולף אחר על הנאום בקרדאחה, צירף היועץ המשפטי גם את הדברים שנאמרו לכאורה בנאום זה לכתב האישום.

בשני המקרים, חזר בשארה בנאומיו על דברים שאמר קודם לכן במליאת הכנסת ובאמצעי התקשורת. אך בעוד שטענת המדינה היתה כי בנאום שנשא ח"כ עזמי בשארה באזכרה לנשיא הסורי אסד בקרדאחה היתה קריאה למדינות ערב להתקיף את ישראל, הרי הדברים שאמר שם בשארה משקפים עמדה שונה ואף הפוכה לחלוטין. לא רק שבשארה לא קרא שם למדינות ערב להתקיף את ישראל. בשארה טען שם שממשלת שרון מנסה לצמצם את המרווח שבין התכתיבים הישראליים ובין מלחמה. הוא הסביר שההתנגדות הפלסטינית לא תשיג את מטרותיה ללא יוזמה מדינית ערבית. שוב ושוב, וחרף מחאותינו החוזרות ונשנות, הוצג פסוק זה כקריאה למלחמה. לא רק שבשארה לא קרא למלחמה, אלא שהוא קרא ליוזמה מדינית ערבית. זאת בקנה אחד עם עמדתה העקרונית של בל"ד לפיה שלום אמיתי צריך להיות גם צודק וגם כולל. יוזמת השלום של מדינות ערב שמציעה נוסחה כזו נתקלת בסרבנות ישראלית חוזרת ונשנית.

עתירת עדאלה לבית המשפט העליון דנה בהרחבה הן בשאלת החסינות והן בגופם של הנאומים.

משפט בעקבות ארגון מפגשים בסוריה לבני משפחה שלא התראו למעלה מ-50 שנה

ח"כ עזמי בשארה ובל"ד מואשמים בשימוש בקשריהם בעולם הערבי ובסוריה בפרט, כדי לסייע לאזרחים ערבים קשישים לפגוש את בני משפחתם הפליטים בסוריה. הגירוש ב-1948 הותיר משפחות קרועות. אחים ואחיות, הורים וילדיהם, שנפרדו ב-1948 ולא התראו למעלה מ-50 שנה. מטרת הביקורים היתה הומניטרית גרידא, ואפילו היועה"מ והשב"כ התביישו להעמיד לדין איש מהנוסעים מה שלא הפריע להם בהגשת כתב האישום נגד בשארה בעבירת "סיוע". כתב אישום נגד בשארה בוטל על ידי בית משפט השלום בצרת ביום 1.4.2003.

הניסיון לפסילת בל"ד בחירות 2003

בדיון בבית המשפט העליון, בו לא נרשם פרוטוקול, הורידה עו"ד טליה ששון את שרידי המסכה מעל פניה. לטעמה, ח"כ בשארה מסוכן כיוון שהוא ומפלגתו מבקשים שוויון מלא.

באת כוח היועץ המשפטי לממשלה, עו"ד ט' ששון, טענה לפנינו כי גם בהתעלם מחומר הראיות הלא גלוי, די בהתבטאויותיו של ח"כ בשארה ובדברים שפירסם בגלוי כדי לבסס את עילת שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית, וזאת לאור המחוייבות של ח"כ בשארה לעקרון השיוויון, שתוביל לביטול המחוייבות של מדינת ישראל לערכי היסוד היהודיים ולהעדפתם על אחרים. מתוך פסק הדין של בית המשפט העליון בערעור על הפסילה, 7 בינואר 2003.

הדיון בבית המשפט העליון, שנערך לאחר שוועדת הבחירות המרכזית אישרה את הבקשות לפסילת בל"ד, נעשה בפני הרכב של אחד עשר שופטים. שבעה קיבלו את הערעור וארבעה התנגדו.

הבקשה העיקרית לפסילת ח"כ בשארה ובל"ד הוגשה ע"י היועץ המשפטי לממשלה דאז, אליקים רובינשטיין, שכמו השב"כ, גם הוא ניסה להשתמש בתפקידו לסיכול אג'נדה פוליטית שהוא מתנגד לה. רובינשטיין התבטא בעקביות, בכתב ובעל-פה, בגנות העיקרון של "מדינת כל אזרחיה":

ערביי ישראל הם אזרחי מדינת ישראל לכל דבר, בזכות ולא בחסד. הם זכאים לשוויוניות: מחובתנו לפעול למענה. אך בה במידה עלינו להיאבק כנגד כל מגמה להסיר מישראל את תגית המדינה היהודית והדמוקרטית; מי שקורא לשינוי פני המדינה לעבר "מדינת כל אזרחיה", מתכוון לאמתו של דבר להסרת התווית היהודית מן המדינה. חובתנו להיאבק בכך, בלא פשרות ובכל תוקף...אנו ממשיכם להתמודד איתה יום ביומו גם כשנבחר ציבור כמו חבר הכנסת עזמי בשארה מעמיד במבחן את השאלה, אם במעשיו אין הוא משימט את הקרקע מתחת עצם תקפותה של מפלגתו...".
ראו: א. רובינשטיין "יועץ משפטי לממשלה ואכיפת החוק: מטלות ומורכבות במדינה יהודית ודמוקרטית, מקוטבת", מחקרי משפט יז(1), תשס"ב 2002, 7, בעמ' 14.

בקשתו של היועץ המשפטי לפסילת רשימת בל"ד לכנסת היתה מגובה, כאמור, בחוות דעת של

השב"כ, ונשענה על שתי טענות עיקריות. האחת, שתביעתנו להפיכת ישראל למדינת כל אזרחיה. פירושה הוא למעשה תביעה לחיסול המדינה. השנייה היא שאנו פועלים ביוזעין בתמיכה בהתקפה צבאית על ישראל ובכלל זה גם פעולות טרור.

שתי טענות אלה הינן חסרות שחר, מבוססות על דו"חות שקריים וחסרי בסיס של השב"כ, ועל פרשנות פוליטית מגמתית של היועץ המשפטי לממשלה, תוך ביטול סדרי משפט בסיסיים של מדינה דמוקרטית. השימוש ב"ציטוטים" מטעם שירותי הביטחון מזכיר שיטות שהונהגו במדינות טוטליטריות. לא רק שאין ממש בטענות אלה, אלא שבמקרים רבים עמדותינו הפוכות לחלוטין.

התייחסות מפורטת לטענות השב"כ אז והיום ולטענות היועץ לממשלה בבקשת הפסילה, המפרטת את עמדות בל"ד ודרכי פעולתה, נמצאת במסמכים הבאים:
עמדות בל"ד תגובה לטענות היועץ המשפטי לממשלה (בקיצור)
ובכתב התשובה שהוגש על-ידי מרכז עדאלה לוועדת הבחירות המרכזית (מפורט, מרתק וארוך)

בל"ד: בשארה יחזור לארץ

הוועד המרכזי של בל"ד ערך היום (שני) ישיבה מיוחדת בנצרת שדנה ברדיפה הפוליטית נגד בל"ד ומנתיגה ת"כ ד"ר עזמי בשארה. בהודעה שנמסרה עם סיום הישיבה נאמר, שמסע הרדיפה הפוליטית מקורה בהתנגדות החריפה של המפלגה למלחמת לבנון, והוא לא ירתיע את בל"ד הדבקה בעמדותיה העקרוניות ובמרכזן "מדינת כל אזרחיה" שהשב"כ הכריז מלחמה עליה, במסגרת הידוק הפיקוח של השב"כ על הפעילות הפוליטית הערבית.
עוד נאמר בהודעה שהידיעות כאילו ח"כ בשארה לא יחזור לארץ ועומד להתפטר בקרוב מהכנסת אינן נכונות ונועדו לזרוע בלבול בציבור, ומקורן במסע הרדיפה הפוליטית של ח"כ בשארה.
בל"ד קראה לציבור לא להאמין לשמועות המופיעות חדשות לבקרים. אם יש לבל"ד מה להודיע היא תעשה זאת בעצמה.

החזון של מדינת כל אזרחיה

מאת: ג'מאל זחאלקה

תנועת בל"ד נוסדה רשמית במרץ 1995, לאחר שנתיים של פעילות קדחתנית בקרב פעילים פלסטינים אזרחי ישראל, על רקע משבר פוליטי רב-ממדי. ראשיתו של המשבר עוד בשנות השמונים, אבל הוא הגיע לשיאו לאחר מלחמת המפרץ הראשונה ובפרט לאחר חתימת הסכמי אוסלו, שהובילו להפרחת האשליות של השמאל הציוני על קץ הסכסוך וסוף הכיבוש. הציבור הערבי בישראל הושפע מהתפתחויות פוליטיות אלה ונדמה היה שמפלגת העבודה משתלטת על הרחוב הערבי עם עשרות אלפי מתפקדים. פעילי הזרם הלאומי-פטריוטי-דמוקרטי-שמאלי בציבור הערבי בישראל היו בתקופה זו במצב של אטומיזציה, של פיזור כוחות ואף של ייאוש מהול בכעס, והם חיפשו דרך חדשה.

התנועה המתקדמת (בראשותו של ח"כ לשעבר מוחמד מיעארי) התמוטטה לאחר שלא הצליחה לעבור את אחוז החסימה בבחירות 1992. פעיליה היו מפולגים ומסוכסכים, והסכמי אוסלו וחילוקי הדעות סביבם רק העמיקו את המשבר שלה. תנועת אבנא אלבלד, שידעה פריחה בשנות השמונים, סבלה בשנות התשעים מנסיגה וקיפאון פוליטי-ארגוני. מאז שקמה השליכה התנועה את יתבה על התנועה הלאומית הפלסטינית, ובעקבות הסכמי אוסלו התברר לכולם שהפלסטינים בישראל אינם חלק מהאג'נדה הפוליטית של ההנהגה הפלסטינית הרשמית. השאלה מה לעשות בתנאים הפוליטיים החדשים עוררה ויכוחים בתוך אבנא אלבלד, למרות אחדות הדעות ששררה בה נגד הסכמי אוסלו. גם מחד"ש והמפלגה הקומוניסטית פרשו קבוצות של פעילים, בעיקר בעקבות התמוטטות ברית המועצות וגם על רקע ויכוחים מרים בשאלת הדמוקרטיה והסוגיה הלאומית, שהחלו עוד בתחילת שנות השמונים.

פעילים מקבוצות אלה הקימו, יחד עם אחרים, את תנועת ברית שוויון הערכית-יהודית, תנועה שלא החזיקה מעמד זמן רב, גם אם מילאה תפקיד חשוב בהזדקרת התביעה להגדיר את ישראל כ"מדינת אזרחיה". היה ברור שבשלב זה צריך להקים תנועה ערבית. לאחר דיוני הכנה ארוכים ומייגעים, נוסדה בסופו של דבר תנועה פוליטית חדשה בשם הברית הלאומית הדמוקרטית (בל"ד). כבר בשלב ההקמה הצטרפו אליה חברים וחברות מהפעילות הסטודנטיואלית, הפמיניסטית, המוניציפלית והקהילתית, אבל המסה העיקרית הייתה של קבוצות שצמחו בתנועות אבנא-אלבלד, הרשימה המתקדמת וברית שוויון (רוב פעילי ברית שוויון הערבים באו מחד"ש ומק"י).

בל"ד קמה באווירה של משבר ונסיגה פוליטית, ושמה לה למטרה לשנות את המצב הקיים. היא לא קמה כקואליציה של כוחות קיימים, אלא כסניטזה ארגונית ופוליטית חדשה. לא נעשה ניסיון למצוא מכנה משותף, אלא לפרוץ ביחד דרך חדשה.

אין ספק שהגותו הפוליטית ומאמציו הבלתי נלאים של ד"ר עזמי בשארה מילאו תפקיד מפתח בייסוד התנועה ובהתוויית דרכה הפוליטית. כתיבתו וקריאתו לסדר יום פוליטי חדש השפיעו על אנשים רבים ושיכנעו אותם שיש מה לעשות בתחום הפוליטי למרות המצב הקשה.

הישגיה של בל"ד חורגים מעבר להקמת תנועה ובית לאנשים רבים ואף מעבר להישגיה האלקטורליים. הקמתה שינתה את השיח הפוליטי בציבור הערבי וגרמה גם למפלגות אחרות לשנות את השפה הפוליטית שלהן. היא הציבה מודל של מאבק ותביעה לשוויון שלא היה קיים קודם לכן, ועצם העלאתו עוררה חשש בקרב ההנהגה הוותיקה.

התקופה הראשונה של בל"ד ידעה ויכוחים סוערים בנושאים פוליטיים וארגוניים. אנשים פרשו, אחרים הצטרפו, אך המפלגה צמחה הודות לגרעין הקשה שלה, שאין לו כנראה תחליף בגופים וולונטריים. עד היום חשים בבל"ד צער על כל מי שפרש מהמפלגה. עם זאת, ברור כי חלק גדול מהפורשים לא יכלו לחיות עם הכרעות פוליטיות וארגוניות שנתקבלו בשנים הראשונות. בברירה שבין פרישה של חלק

מהחברים וניהול חיי מפלגה בצל שסעים וקרעים, עדיפה הפרישה, למרות הקושי. קשיי הלידה של גוף פוליטי הם כנראה כורח המציאות, במיוחד אם הוא גוף אידיאולוגי-ערכי.

תנועת בל"ד צמחה מתוך שלוש מסורות פוליטיות: הלאומית, הדמוקרטית והסוציאליסטית, ושלושתן מוטמעות במצע המפלגה ובדרכה הפוליטית. ההתפתחות התנועה התאפיינה במאמץ מתמיד של פירוק והרכבה, תזות ואנטי תזות ויצירת סינתזות בעולם המחשבה והפרקטיקה הפוליטית-חברתית.

התפיסה הלאומית של בל"ד מנוגדת לכל התפיסות הפרימורדיאליות, אבל מעמידה את השיבותה של הלאומיות כמסגרת וכזהות מודרנית. התפקיד של הלאומיות בקונטקסט הפלסטיני בכלל, ובמקרה של הציבור הערבי-פלסטיני בתוך ישראל בפרט, הוא משחרר. אין מדובר כאן במהות, אלא בייחסים מבניים שממקמים את הציבור הערבי בארץ כאוכלוסייה מדוכאת, שהגיבוש הלאומי שלה הוא תנאי הכרחי להובלת המאבק לשמירה על הזהות והתרבות וליציאה ממעגלי השוליות, הדיכוי והאפליה. ללא מודעות כזו לא יכול להתקיים מאבק לשוויון. שותפות המבוססת על שלילת הזהות ושליטת הזיכרון משמרת את השוליות ושוללת את הזכויות. את זה חלק גדול מהשמאל היהודי-ישראלי, אפילו הרדיקלי, לא הבין או שלא רצה להבין, או שהבין אבל לא קיבל, בין אם מתוך פזוזות של אוניברסליזם תפל ומתנשא, או מתוך גישות של שוביניזם אינטרנציונליסטי השולל את הלאומיות. למרבה הצער, רק מעטים בשמאל תמכו בבל"ד מתוך עמדה של סולידריות בלתי מתפשרת עם תנועה לאומית של מדוכאים, ומתוך הסכמה לעקרונותיה וחזונה בדבר דו-קיום המבוסס על ערכי שוויון ושותפות ולא על יחסי כוח.

ממד מרכזי אחר בתפיסה הלאומית של בל"ד הוא בניית זהות לאומית מודרנית ופתוחה. החלופות לזהות כזו הן זהויות טרום-מודרניות, עדתיות, חמולתיות ומשפחתיות, שנודע להן כוח רב בציבור הערבי בארץ ובחברה הערבית ככלל. הלאומיות אינה שוללת אותן, אבל יוצרת מסגרת שמונעת את ההתפוררותה ושיסועה של החברה הערבית בארץ, כפי שהממסד חותר לעשות. מזהויות טרום-לאומיות וטרום-מודרניות אי אפשר לגבש חברה מודרנית. החלופה ללאומיות היא שלילת הזהות, ומתוך כך גם שלילת האפשרות למימוש זכויות וזהויות כאחד.

האתגר הלאומי כפי שבל"ד תופסת אותו הוא אם כן אתגר כפול: כלפי המדינה והחברה הישראלית מצד אחד וכלפי החברה הערבית פנימה מצד שני. כלפי המדינה מוצב האתגר הלאומי כדרישה להכיר באזרחים הערבים בארץ כבמיעוט לאומי שיש לו זכויות לאומיות קולקטיביות. הפרויקט הלאומי בתוך החברה הערבית מתמקד בשמירתה ופיתוחה של הזהות הלאומית ובארגון האזרחים הערבים כמיעוט לאומי מגובש. משני אלה גוזרת תנועת בל"ד שורה של פרוגרמות, דרישות והצעות קונקרטיות שבאות לידי ביטוי בכנסת, בוועדת המעקב, בתקשורת ובפעילות ציבורית.

המחשבה הפוליטית של בל"ד מבוססת על התביעה לזכויות האזרחיות והלאומיות של המיעוט הערבי-פלסטיני בישראל. התביעות הללו עוצבו באמצעות חיבור ישיר בין התודעה הלאומית של מיעוט מדוכא, כלומר מאבק נגד השליטה והרדנות של הרוב, לבין ערכים אוניברסליים כחירות, שוויון, צדק וכבוד האדם. התביעות הפרטיקולריות נשענות על ערכים כלל-אנושיים, והעלאתן מערערת על ההגדרות הנוכחיות של הרוב ושל המדינה. מתוך תפיסה של אזרחות מלאה ושוויון מלא הן בזכויות אינדיבידואליות והן בזכויות קולקטיביות לאזרחים הערבים, בל"ד פיתחה את הרעיון והפרויקט של "מדינת כל אזרחיה", תוך תרגומו לתוכניות ולדרישות קונקרטיות המציבות חלופה דמוקרטית של יהודים וערבים החיים בצוותא ושוויון מלא. האתגר הלאומי התפתח לאתגר דמוקרטי כולל, המהווה אלטרנטיבה רעיונית ופוליטית להגמוניה הציבית.

תנועת בל"ד סבורה כי הפתרון הצודק והעדיף לסכסוך הישראלי-פלסטיני הוא פתרון דו-לאומי, אך היא אינה יכולה להתעלם מכך שהתנועה הלאומית הפלסטינית אימצה את הפתרון של שתי מדינות, מכך שזה הפתרון שזוכה לתמיכה בינלאומית רחבה ומכך שלפי שעה אין אפשרות ריאלית להקים מדינה משותפת. מדינה דו-לאומית תהיה רלבנטית אם פתרון של שתי מדינות יהפוך בלתי אפשרי, או כתוצאה מהתפתחות היסטורית של היחסים בין שני העמים לאחר הקמת המדינה הפלסטינית. בכל מקרה, בל"ד תומכת בפשרה

היסטורית המבוססת על הגדרה עצמית לשני העמים, על סיום הכיבוש ועל פתרון בעיית הפליטים בהתאם להחלטות האו"ם. הדרך היחידה לפתרון היא קבלת העיקרון של שוויון מלא, לאומי ואזרחי, והכרה בזכות השיבה של הפליטים. בל"ד הביעה התנגדות ליוזמות ולהצעות שיש בהן הכרה בהתחליות ובסיפוח שטחים ושנעדר מהן מינימום של צדק היסטורי, כמו יוזמת קמפ דייוויד, יוזמת ז'נבה ומפת הדרכים. חבר הכנסת היחיד מהשמאל שלא הצביע בעד קמפ דייוויד והזהיר מפני התוכנית הזו היה ח"כ עזמי בשארה, אז הנציג היחיד של בל"ד בכנסת. עמדה עקרונית נוספת במצעה המדיני של בל"ד הוא שהסדר קבע הייב להיות הסדר כולל עם מדינות ערב ולא רק בין הפלסטינים וישראל, ולכן בל"ד תומכת ביוזמת השלום הערבית למרות אי אילו הסתייגויות ממנה.

יותר מכל מזוהה בל"ד עם שני עקרונות פוליטיים: מדינת כל אזרחיה ואוטונומיה תרבותית למיעוט הערבי בישראל. שניהם הפכו לדגל של המפלגה ועוררו דיון בקרב הציבור הערבי והיהודי בארץ.

החזון של "מדינת כל אזרחיה" מאתגר את המבנה הפוליטי הקיים בישראל, שבו הציונות היא אידיאולוגיית-על, והמדינה מגדירה את עצמה ומתנהגת כמדינה יהודית וכמדינת כל היהודים בעולם. לא רק שמעצם הגדרתה המדינה היא מדינתם של חלק מהאזרחים, אלא שהיא גם מדינתם של כאלה שאינם אזרחיה. "מדינת כל אזרחיה" היא חזון של חיים משותפים, שבו לכל האזרחים יש מעמד שווה, ללא פריבילגיות וללא אפליה ממוסדת.

"מדינת כל אזרחיה" היא פרויקט של חילון, שכן ההגדרה המינימליסטית של מדינה חילונית היא הפרדת הדת מהמדינה וניטרליות הדת, עדתית וכיתתית. כל עוד המדינה מגדירה את עצמה כמדינה יהודית לא תוכל להתקיים הפרדה בין דת ומדינה, ומכאן הדלות הבלתי נסבלת של מה שנקרא "החילוניות הישראלית", המיוצגת בידי מפלגות רעשניות ומעצבי דעת קהל המתהדרים בחילוניות אך אינם מוכנים להתמודד עם משמעותה. הפרויקט הפוליטי של בל"ד הוא החזון החילוני היחיד בישראל.

במצע של בל"ד נרמז על ההשלכות ארוכות הטווח שיכולות להיות למדינת כל אזרחיה: "אזרחות שוויונית במדינת האזרחים, בנוסף להכרה בקיומם של שני עמים בארץ, מהווים בסיס רעיוני ומודל לפתרון צודק יותר של הבעיה הפלסטינית לטווח הארוך. הם מהווים בסיס דמוקרטי לארגון החיים המשותפים והיחסים השוויוניים בין שני העמים." התפיסה של "מדינת האזרחים", כפי שבל"ד מציגה אותה, כוללת גם זכויות קולקטיביות. היא מבוססת על זכותו של כל אזרח לחירויות אישיות ולשייכות לקולקטיב ולתרבות מסוימת. בנקודה זו נפגשות התביעות לדמוקרטיזציה ולזכויות של מיעוט לאומי, ומכאן באה הדרישה לאוטונומיה תרבותית של האוכלוסייה הערבית בישראל.

לא כל כך קשה להכריז על הקמת תנועה או מפלגה, אך תהליך הבנייה הוא קשה ומצריך מאמץ יומיומי בלתי גלואה. בהתחלה התבססה בל"ד על פעילים עם ניסיון פוליטי בתנועות אחרות, עם מסורות שונות של תפיסת הארגון הפוליטי, ועם הזמן הצטרפו אליה חברים חדשים, שתרמו רבות לגיבוש אופייה המקומי והארצי. אחד הוויכוחים שליוו את התארגנות המפלגה וממשיך להתקיים גם כיום הוא האם לבנות תנועה רחבה, שרק מיעוט מחבריה יהיו פעילים, או להתארגן על בסיס של חברות פעילה במפלגה. בל"ד הקימה עשרות סניפים ביישובים הערביים והתבססה כתנועה עממית, השואפת להיות הזרם המרכזי בציבור הערבי בארץ. שאיפה זו מתבטאת במאמץ תמידי להתחבר לשכבות עממיות, למשוך את האינטליגנציה ולטפל למגוון רחב של נושאים פוליטיים וחברתיים. ההטרורגניות החברתית-תרבותית של חברי ותומכי בל"ד מציבה בעיות ואתגרים יומיומיים, אך זהו סוד כוחה. בל"ד עושה מאמץ בלתי פוסק לכיוון של חיזוק האינטגרציה של השונות בתוכה ובסביבתה ומניעת אינטגרציה רעועה העלולה לטשטש את ערכיה וזהותה הפוליטית-חברתית.

פעילה ופעילותיה של בל"ד שזורים בכל תחומי הפעילות הציבורית בחברה הערבית: באוניברסיטאות ובשלטון המקומי, בארגוני נשים וועדי הורים, בהתארגנויות עובדים וועדי שכונות. בל"ד יזמה את הקמת תנועת הנוער הדמוקרטי, את התאחדות האישה המתקדמת וארגון סטודנטים. חברי וחברות בל"ד פעילים (ויש הרבה מה לשפר) במסגרות ויוזמות יהודיות-ערביות כמו ארגוני מחאה, עמותות, ארגוני סטודנטים-

מרצים וכו'.

כמות ואיכות הפעילות שתנועת בל"ד מקיימת מראות שמדובר במפלגה דינמית המגיבה להתפתחויות ומקיימת פעילות יזומה במגוון של נושאים. בימים אלה לא קל לקיים תנועה פוליטית עם בסיס עממי ולא רק כוח אלקטורלי. הנטייה להתרחק מהפוליטיקה והצטמצמות החברה הפוליטית לא פסחה על החברה הערבית בארץ, אך בל"ד מנסה להתגבר על מכשול זה תוך שימת דגש על בעיות שמעניינות את הציבור והענקת אופי פוליטי לבעיות שלכאורה אינן פוליטיות במובהק. הקמפיין הפוליטי של בל"ד קורא למעורבות ציבורית, ולא רק דרך נציגים בכנסת, בשלטון המקומי ובארגונים מקצועיים. מאז הקמתה נאבקת בל"ד לשיקום מעמדה של הפוליטיקה, בפרט הפוליטיקה המפלגתית, מתוך תפיסה שעמותות וארגוני מחאה אינם מהווים תחליף למפלגות.

עם הקמתה התעורר בבל"ד ויכוח אם להשתתף בבחירות לכנסת. היו שאמרו שזו השתתפות עקרה, שאין לתנועה כזאת מה לחפש בכנסת ושתהיה בכך לגיטימציה למשחק פוליטי מכור מראש. האסטרטגיה, הם סברו, צריכה להתמקד בהקמת תנועה עממית ובמאבק בשטח. כך ניתן יהיה ליצור מפלגה שונה, המתאפיינת בהתנזרות מפרלמנטריות. אבל הרוב סבר שהדרך להיאבק למען זכויות אזרחיות ולאומיות וטיפול בבעיות היומיומיות של הציבור הערבי מצריכה השתתפות בבחירות לכנסת. לבסוף הוחלט לרוץ לבחירות כדי להביא לידי ביטוי את עמדותיה של בל"ד, כדי שקולה ישמע וכדי שתוכל להציב אתגרים פוליטיים על סדר היום הציבורי בארץ.

בבחירות 1996 רצה בל"ד ברשימה משותפת עם חד"ש. ד"ר עזמי בשארה, יו"ר בל"ד, היה המועמד הרביעי ברשימה המשותפת, שקיבלה חמישה מנדטים. חד"ש לא רצתה להכיר בכך שיש לה מתחרים פוליטיים בציבור הערבי ועם הזמן נוצרה מתיחות בין חד"ש לבל"ד. בבחירות 1999 רצה בל"ד באופן עצמאי. לרשימתה צורף ד"ר אחמד טיבי, והיא זכתה בשני מנדטים. צירופו של טיבי לרשימה עורר חילוקי דעות קשים במפלגה, ומוסדות בל"ד סיכמו שהיתה זו טעות שגרמה נזק פוליטי וארגוני. בבחירות 2003 קיבלה רשימת בל"ד שלושה מנדטים.

התמיכה של הציבור הערבי בבל"ד מתקיימת בכל האזורים ובכל השכבות החברתיות, עם אחוזים גבוהים יותר בקרב משכילים ובני נוער. אולם בל"ד הצליחה לקבל רק כ-1,000 קולות של מצביעים יהודים, שחשיבותם גדולה. עם זאת, בבל"ד מודעים לכך שהפוטנציאל האלקטורלי בקרב היהודים גדול בהרבה, אך הוא מצריך השקעת מאמץ בשיתוף פעולה בין יהודים לערבים על בסיס של שוויון, ערכים משותפים והסכמה פוליטית כללית, גם בנושאים פוליטיים וחברתיים קונקרטיים (עם או בלי קשר לבחירות, כמובן).

בל"ד שואפת להיות הזרם המרכזי והמוביל בציבור הערבי עם שותפים לדרך ובני ברית חזקים בציבור היהודי. זו לא רק שאיפה, אלא אג'נדה פוליטית שבל"ד עמלה להשגת יעדיה, תוך הבנה שכדי להגשים חזון צריך כוח והשפעה.

מסוף שנות התשעים, ובפרט בעקבות האינתיפאדה ואוקטובר 2000, עמדה בל"ד שוב ושוב בפני מסעות הסתה ורדיפות פוליטיות. בבחירות 1999 הציג עזמי בשארה את מועמדותו לראשות הממשלה, והציג עמדה שלא חששה להתעמת עם השמאל ולא קיבלה את הנחת היסוד של השמאל הציוני שקולות הערבים "נמצאים בידינו". רעיונותיה ופעולותיה של בל"ד, ובפרט של ח"כ עזמי בשארה, עוררו תרדה וחשפו את פרצופה האמיתי ואת גבולותיה הצרים של הדמוקרטיה הישראלית. מסע ההסתה והדה-לגיטימציה הפוליטית הגיעו לשיאם בהעמדתו של ח"כ עזמי בשארה לדין בגין ארגון ביקורי קרובים בסוריה והצהרות פוליטיות בקורדזחה (סוריה) ובאום אל-פחם, בהן הדגיש את זכותו של עם כבוש להאבק נגד הכיבוש.

שיא נוסף נרשם בדצמבר 2002, עת הגיש היועץ המשפטי לממשלה בקשה לפסול את בל"ד מלהשתתף בבחירות לכנסת. הבקשה, שגובתה בפרסום דו"ח סודי של השב"כ (שעקב מקרוב אחר תנועותיו

והצהרתיו של ח"כ עזמי בשארה וחבריהם אחרים בבל"ד והפעיל לא רק סוכנים אלא גם דמיון פורה),
התבססה על שתי טענות שקריות: האחת, שמדינת כל אזרחיה פירושה חיסול מדינת ישראל, והשניה,
שבל"ד תומכת בפעילות צבאית נגד מדינת ישראל, כולל אמצעים המכונים טרור. בעקבות הרעש הגדול
שהתעורר בעולם נגד משפטו של בשארה והניסיון לפסול את בל"ד, נאלץ העיתונאי אמנון אברמוביץ
להודות שהמסע נכשל ואמר שיש לטפל בבל"ד בשיטות אחרות. הרדיפה הפוליטית לא פסקה, והיא
מקבלת ביטוי בהפרחת שמועות כזב על-ידי עיתונאים מסוימים בתקשורת העברית והערבית.

קשה לדעת אם בטווח המידי הרדיפה הפוליטית חיוקה או החלישה את המפלגה, אך היא בוודאי גיבשה
וליכדה אותה. כך שבסופו של דבר, לטווח הארוך, מחזקת הרדיפה את המפלגה, והשלטון מפגין כאן לא
רק רשעות אלא גם טיפשות גמורה.